
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ
УНИВЕРСИТЕТИ

**ИҚТИСОДИЁТ
ВА
ТАЪЛИМ**

3

2017

Тошкент

№3
3/2017

Илмий журнал
Научный журнал
Scientific magazine

ИҚТИСОДИЁТ ВА ТАЪЛИМ

Муассис:

Тошкент давлат иқтисодиёт
университети

Таҳрир кенгаши раиси:

Ходиев Баходир Юнусович – и.ф.д. профессор.

Таҳрир кенгаши

Абдурахмонов Қаландар Ходжаевич – и. ф. д., профессор
Бегалов Баходир Абдусаломович – и. ф. д., профессор
Бекмуродов Адхам Шарипович – и. ф. д., профессор
Болтабаев Махмуджон Рустамович – и. ф. д., профессор
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич – и. ф. д., профессор
Содиқов Авазбек Мадаминович – и. ф. д., профессор
Ғайибназаров Баходир Каримович – и. ф. д., профессор

Таҳрир ҳайъати

Беркинов Бозорбой – и.ф.д., профессор
Йўлдошев Нуриддин Қурбонович – и.ф.д., профессор
Нишанбай Сиражиддинов – и.ф.д., профессор
Рашидов Оқтам Юнусович – и.ф.д., профессор
Тошматов Шухрат Амонович – и.ф.д., профессор
Умурзаков Баходир Хамидович – и.ф.д., профессор
Усманов Анвар Саидмахмудович – и.ф.д., профессор
Эргашходжаева Шахноза Джасуровна – и.ф.д., профессор
Ғофуров Убайдулла Вахобович – и.ф.д., доцент
Абдувалиев Абдулазиз Абдувалиевич – и.ф.н., доцент
Мустафакулов Шерзод Игамбердиевич – и.ф.н., доцент
Насретдинова Шахноза Саидакмаловна – ф.-м. ф. н., доцент
Урманов Низамиддин Тулаганович – и.ф.н., доцент
Хакимов Рашид Хамдамович – и.ф.н., доцент
Ташматов Рустам Хусанович – и.ф.н., доцент

ISSN 2010-6130

Бош муҳаррир:

Адабий муҳаррир:

Бош муҳаррир ўринбосари:

Мусаҳислар:

Рустамов Б.М.

Абдуллаева М.С.

Масъул котиб:

Турсунов М.Б.

Техник муҳаррир ва саҳифаловчи:

Турсунов М.Б.

Журнал Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий Аттестация комиссияси томонидан иқтисодий фанлар йўналиши бўйича олиб борилаётган тадқиқотларнинг натижалари асосида ёзилган илмий мақолаларни нашр этишга тавсия этилган оммавий ахборот воситалари жумласига киритилган

Журнал саҳифаларида чоп этилган материаллардан фойдаланилганда “Иқтисодиёт ва таълим” илмий журналдан олинди деб кўрсатилиши шарт. Таҳририят тақдим этилган мақолаларни тақриз қилиш ва қайтариш мажбуриятини олмаган. Мақолада келтирилган далиллар ва маълумотлар учун муаллиф жавобгар.

Веб-сайт манзили: <http://cedr.uz/ru/section/64>
E-mail: ivt@cedr.uz

Журнал Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 02-0041-сон билан рўйхатга олинган.

Мундарижа

МАКРОИҚТИСОДИЙ СИЁСАТ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА

А.У.Акрамов Оценка эффективности функционирования свободных экономических зон: методы и результаты анализа.....	7
М.Б.Юсупова Миллий иқтисодиётни янада ривожлантириш ва иқтисодий таҳлил тараққиётининг устувор йўналишлари	11
М.Л.Турсунходжаев, Н.А.Хашимова Устойчивое экономическое развитие Узбекистана на основе совершенствования механизма формирования инвестиционного потенциала.....	15

БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА АУДИТ БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ, ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И АУДИТ

Н.Ф.Каримов, Н.А.Шанасирова Мамлакатимизда бухгалтерия ҳисоби услубиёти ва унинг ислоҳоти.....	25
Р.А.Абдурахмонов Хўжалик юритувчи субъектларда маҳсулот таннархини калькуляция қилишни такомиллаштириш йўллари.....	29
Н.Ш.Хажимуратов Аудиторлик текширувларида молиявий ҳисобот элементларини аниқлаш тартиби	32

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР ФИНАНСЫ И НАЛОГИ

С.К.Худойқулов Корхоналарда солиқларни режалаштиришни такомиллаштириш масалалари	37
Д.А.Курбанова Молиялаштириш тизимининг асосий йўналишлари.....	43
Ғ.У.Рузиев Аҳолининг шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликлари даромадларини оширишни молиявий рағбатлантириш масалалари.....	47

МЕҲНАТ ИҚТИСОДИЁТИ ЭКОНОМИКА ТРУДА

А.Худайназаров Моделирование и оценка влияния человеческого капитала на экономический рост: обзор исследований	52
Н.У.Арабов Аҳолини иш билан таъминлаш ҳудудий дастурларини бажарилиш самарадорлигини ошириш механизмлари.....	60

Ш.Г.Акрамова Тараққиётнинг янги босқичида олий маълумотли кадрларни тайёрлаш масалалари	69
Н.Ш.Мансурова, А.А.Абдусаидов, А.К.Алимов Меҳнат бозорини тартибга солишнинг бевосита ва билвосита усулларини такомиллаштириш	74
Ш.С.Шарифов Аҳолини оқилона иш билан бандлигини таъминлаш тизимини такомиллаштириш	81
М.Г.Рахматова, Д. Абдуллаева Управление развитием персонала как фактор роста эффективности труда...	87
Sh.M.Tagayev Foreign language education as a factor of investment in human capital	90

ТАЪЛИМ, ФАН ВА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И ПРОИЗВОДСТВО

Б.Х.Тураев, Б.М.Бобоқулов Билим иқтисодиёти шаклланишининг назарий масалалари	95

ТАРМОҚЛАР ИҚТИСОДИЁТИ ОТРАСЛЕВАЯ ЭКОНОМИКА

Г.К.Тарахтиева Современное состояние инвестиционной деятельности нефтегазовой промышленности Узбекистана	100
М.К.Абдуллаева, Н.И.Раджабова Креатив ва инновацион иқтисодиёт орасидаги ўзаро боғлиқлик ва унинг хусусиятлари.	105
Ф.У.Абдиназарова Қишлоқ хўжалиги билан ўсимлик ёғи ишлаб чиқарувчи корхоналар ўртасида кооперация алоқаларини такомиллаштириш.....	110
Б.Х. Усмонов Ўзбекистон миллий иқтисодиётини ривожлантиришда машинасозлик тармоғининг тутган ўрни ва уни инвестициялашнинг ўзига хос хусусиятлари.....	115

КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК МАЛЫЙ БИЗНЕС И ЧАСТНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

Ибрагимова Г. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг ташкилий - иқтисодий ривожланиш йўналишлари (Наманган вилояти мисолида).....	124
М.Х.Voxidova Venchur moliyalshirish tizimini O'zbekistonda tadbiq qilish yo'nalishlari	131

ИҚТИСОДИЁТДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ

В.Ш.Safarov Axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining O'zbekistonda turizm sohasi rivojlanishga ta'siri.....	138

D. R.Gafurova, J. M.Djalalov Axborotlashgan jamiyat sharoitida internet xizmatlari bozori tahlili.....	147

ИННОВАЦИЯ ВА ИНВЕСТИЦИЯ ИННОВАЦИИ И ИНВЕСТИЦИИ

И.Р.Мамараимов Ўзбекистонга хорижий инвестицияларни жалб қилишнинг ривожланиш истиқболлари	
Г.А.Абдилакимов Республикада эркин иқтисодий зоналарни ривожлантиришнинг инвестицион муҳитни яхшилашга таъсири.....	158

КОРХОНА ИҚТИСОДИЁТИ ЭКОНОМИКА ПРЕДПРИЯТИЯ

Г.Р.Ташмухамедова Определение качества как главного фактора развития предприятия.....	165
И.И.Жалолов Корхоналарнинг иқтисодий потенциалити шунақиси ва уни белгиловчи асосий омиллар.....	170

БАНК ИШИ БАНКОВСКОЕ ДЕЛО

Н.А.Карабаев Тижорат банклари рейтингини белгиланган иқтисодий нормативлар орқали аниқлаш муаммолари.....	176
А.Т.Мардонова Иқтисодиётни модернизациялаш шароитида Марказий банкнинг монетар сиёсати ва уни такомиллаштириш йўналишлари.....	184

ҲУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИ ВА МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТ ЭКОНОМИКА РЕГИОНОВ

И.А.Якубов, Х.Ш.Рахимов, Ҳ.А.Ҳакимов Совершенствование методических подходов расчета валового регионального продукта и ее влияние на экономический рост.....	190

ЁШ ОЛИМ МИНБАРИ ТРИБУНА МОЛОДОГО УЧЕНОГО

Ж.Р.Рустамов, Н.Р.Актамова Ўзбекистонда лизинг хизматларининг ривожланиш тенденциялари.....	197
И.К.Ботирова Об одном критерии продуктивности интервальной линейной модели Леонтьева	202
А.Атамуратов Проблемы перехода от национальных к международным стандартам аудиторской деятельности.....	205
Ш.Б. Исмаилов Тижорат банклари молиявий натижаларининг назарий асослари ва уни такомиллаштириш масалалари.....	207

AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INTERNET XIZMATLARI BOZORI TAHLILI

Gafurova Dilshoda Ramzanovna

Muxammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti “Menejment va marketing” kafedrasida katta o’qituvchisi

Djalalov Jamoliddin Muzafarovich

Muxammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti “Menejment va marketing” kafedrasida assistenti

Annotasiya. Ushbu maqolada axborotlashgan jamiyatni shakllanishi elektron hukumatni asosi bo’lib xizmat qilishi borasidagi nazariy yondoshuvlar keltirilgan. Shu o’rinda internet xizmatlarining rivojlanishi globallashtirish jarayoniga ta’siri, axborotlashgan jamiyat shakllanishidagi o’rni, qolaversa elektron hukumat qurishda qanday rolni bajarishi, o’rni, ahamiyati qanchalik xissa qo’shishi muammolarini ilmiy ochishga bag’ishlangan. Maqolada tadqiqot oldiga qo’yilgan maqsadga erishish uchun axborotlashgan jamiyat internet rivojlanishi bilan bog’liqlik darajasi ilmiy yoritib, internet xizmatlari bozori taxliliga amalga oshirilgan. Natijada, internet xizmatlari bozorini rivojlanishi raqobatbardoshlikni kuchayishi, narxlarni pasayishi, xizmat turlarini kengayishi va aynan shu omillar innovatsion yondoshuvni taqozo etishi, oqibatda esa abonentlar sonini ortishi va axborot almashinish jarayoni jadallashtirishiga sabab bo’lishi aniqlandi.

Tayanch tushunchalar: Internet, axborotlashgan jamiyat, raqobatbardoshlik, axborot madaniyati, narx, interaktiv xizmatlar, elektron hukumat, internet xizmatlari sifati.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические основы формирования информационного общества и его заслуга в построении электронного правительства. В связи с этим, в данной статье рассматривается влияние развития Интернет-услуг в процесс глобализации, роль в формировании информационного общества, а также роль в построении электронного правительства, задачи о том что какой вклад вносит интернет услуги в построении электронного правительства. Для достижения поставленной цели в статье проведены научные исследования о взаимосвязи интернет услуг с формированием информационного общества, и проанализирован анализ рынка Интернет услуг. В результате было выявлено что развитие рынка Интернет-услуг повышает конкурентоспособность, приводит к снижению цен, к расширению видов услуг и именно для этих факторов требуется инновационные подходы, что в конечном результате приводит к увеличению количества абонентов и к ускорению процесса обмена информацией.

Ключевые слова: Интернет, информационное общество конкурентоспособность, информационная культура, цена, интерактивные услуги, электронное правительство, качество интернет услуг.

Axborotlashgan jamiyat atamasi ilk bor Yaponiyada paydo bo’lib, ushbu atama yuqori sifatli axborot mo’l-ko’l bo’lgan va uni saqlash, taqsimlash va foydalanish uchun barcha vositalarga ega bo’lgan jamiyatni ifodalaydi. Axborotlar manfaatdor kishilarga tez va oson, hamda qulay shaklda yetkazib beriladi. Axborot xizmatlari uchun narxlar shu darajada past bo’lishi kerakki, jamiyatning har bir a’zosi undan ehtiyojiga qarab foydalana olsin.

Axborotlashgan jamiyat deganda barcha faoliyat sohaslariga intellektual mehnat quroli sifatida dunyoviy bilim manbalariga, kutubxonalariga kirish, ulardan samarali foydalanish, ixtiyoriy (qog’ozdagi, matn yoki

tasvir ko’rinishidagi) axborotni juda qisqa muddat ichida qayta ishlash, jarayonlarni, voqealarni va hodisalarni modellashtirish imkonini beruvchi kompyuterlar va boshqa axborot texnika va texnologiyalari kiritilgan jamiyatni tushuniladi.

Axborotlashgan jamiyatda inson axborotlarni qayta ishlashda zamonaviy vositalar bilan ishlashga o’zini tayyorlashi kerak. Bu shuni ko’rsatadiki inson axborotlarga murojaat etishda ma’lum darajadagi axborot madaniyatiga ega bo’lishi kerak.

Axborot madaniyati – axborotlar bilan maqsadga intilib ishlashni bilish va axborotlarni olish uchun, qayta ishlash, kompyuterli axborot texnologiyani va zamonaviy texnik vositalarni va

usullarni qo'llashni anglatadi[1]. Faqat yuqori darajadagi axborot madaniyatiga ega bo'lgan kishilargina tabiiy, ijtimoiy va ekologik resurslarni aniq xisobini qila oladilar. Bu esa barcha tarmoq yo'nalishlaridagi boshqaruv masalalarini tezlik bilan xal etish imkonini beradi va respublikani ravnaq topishida muhim o'rin egallaydi.

Axborot texnologiyalari rivojlanishining zamonaviy jahon darajasi shundayki, respublikada jahon axborot makonining infratuzilmalari va milliy axborot - hisoblash tarmog'i integratsiyasiga mos keluvchi milliy tizimni yaratish iqtisodiyot, boshqarish, fan va ta'lim samaradorligining muhim omili bo'lmoqda. Bu muammolar ancha murakkab va ayni paytda respublikamiz uchun dolzarbdir. Hozirda olib borilayotgan iqtisodiy, tuzilmaviy va boshqa o'zgarishlarni amalga oshirish natijalari respublikada axborotlashtirish bilan bog'liq muammolarning qanday va qaysi muddatlarda hal etishga ham bog'liqdir.

Mamlakatimiz rivojlangan davlatlar qatoridan mustahkam o'rin egallashi uchun zamonaviy axborot texnologiyalarini hayotimizning barcha jabhalariga keng joriy etish zarur. Buning uchun, birinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalarini rivojlantirish, davlat muassasalari va xo'jalik sub'ektlari, muassasa va tashkilotlar, xususiy shaxslar uchun axborot xizmatini yo'lga qo'yish; Ikkinchidan, ilm, fan, ta'lim, texnika, ijtimoiy, iqtisodiyot va uni boshqarish sohalarida axborot tizimlarini shakllantirish. Uchinchidan, respublikaning jahon axborot tizimlari va xalqaro tarmoqlarga ulanishini ta'minlash kerak.

Axborotlashgan jamiyat haqida olimlar turlicha fikr yuritadilar. Masalan, yapon olimlarining hisoblashicha, axborotlashgan jamiyatda kompyuterlashtirish jarayoni odamlarga ishonchli axborot manbaidan foydalanish, ishlab chiqarish va ijtimoiy sohalarida axborotni qayta ishlashni avtomatlashtirishning yuqori darajasini ta'minlashga imkon beradi. Jamiyatni rivojlantirishda esa harakatlantiruvchi kuch moddiy mahsulot emas, balki axborot ishlab chiqarish bo'lmo'g'i lozim. Axborotlashgan jamiyatda nafaqat ishlab chiqarish, balki butun turmush tarzi, qadriyatlar tizimi ham o'zgaradi. Barcha harajatlar tovarlarni ishlab chiqarish va iste'mol etishga yo'naltirilgan sanoat jamiyatiga nisbatan axborotlashgan jamiyatda intellekt, bilimlar ishlab chiqariladi va iste'mol etiladiki, bu hol aqliy mehnat ulushining oshishiga olib keladi. Insondan ijodkorlik qobiliyati talab etiladi, bilimlarga ehtiyoj oshadi. Axborotlashgan jamiyatning moddiy va texnologik negizini kompyuter texnikasi va kompyuter tarmoqlari, axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya aloqalari asosidagi turli xil tizimlar tashkil etadi. Axborotlashgan jamiyatda jamiyat a'zolarining

faoliyati axborotni ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va amalga oshirish bilan bog'liq bo'ladi va aynan axborotlashgan jamiyat elektron hukumat yaratish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Elektron hukumat bu hukumat xizmatlarini elektron vositalar, axborot texnologiyalari va tizimlari asosida taqdim etish tushuniladi. Elektron hukumat bu kompyuterlashtirish jarayoni deb tushunish katta xato bo'lar edi. Elektron hukumat bilimga asoslangan, fuqarolarni manfaatlarini yo'lida shaffoflikka asoslanib tashkil etilgan hukumatdir.

Axborotlashgan jamiyatga o'tishda kompyuter va telekommunikatsiya axborot texnologiyalari negizida yangi axborotni qayta ishlash sanoati yuzaga keladi. Axborotlashgan jamiyatda «axborot mahsuloti», «axborot xizmati», va «xizmatlar bozori», «axborot madaniyati» degan tushunchalar paydo bo'ldi. Axborot mahsuloti insonlarning axborot faoliyati mahsuloti bo'lib, biror ko'rinishda tarqatish uchun mo'ljallangan ma'lumotlar to'plamidir. Axborot xizmati – axborot mahsulotlarni olish va foydalanuvchi ixtiyoriga berish. Tor ma'noda axborot xizmati deganda axborot texnologiyalari asosida kompyuterdan olinadigan xizmatlar tushuniladi. Axborot mahsuloti va xizmatlar bozori bu intellektual mehnat mahsulotlarini sotishdagi iqtisodiy, huquqiy va tashkiliy munosabatlar tizimi. Axborot bozori ham boshqa bozorlarga o'xshaydi, lekin u o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bozor munosabatlarida quyidagi qatnashchilarni ko'rish mumkin:

- xomashyo yetkazib beruvchilar – bozorga kitob, jurnal, gazetalar va h.k. yetkazib beruvchi boshlang'ich nashrchilar;

- sanoatchilar (ikkilamchi nashrchilar) – ikkilamchi, shu bilan bir vaqtda asosiy mahsulot (dastur mahsulotlari, ma'lumotlar bazasi, spravochniklar, kataloglar, to'plamlar va h.k) ishlab chiqaruvchilar;

- chakana savdo qiluvchilar – kutubxonalar, do'konlar, axborot va provayder markazlari, internet kafelar;

- xaridorlar – axborotning so'nggi foydalanuvchilari va iste'molchilari. Tabiiyki, bunday rivojlangan axborot bozorida muvaffaqiyatli ish olib borish uchun ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar mos axborot madaniyatiga ega bo'lishlari kerak.

Axborot hamisha jamiyat hayotida ham, alohida shaxs hayotida ham muhim o'rin egallagan. Insoniyat tarixida axborotlarni yig'ish, saqlash va uzatish vositalarining rivojlanish jarayoni bir tekis kechmagan va bir necha bor axborot sohasida "Axborot inqilobi" deb ataluvchi global ahamiyat kasb etuvchi hodisalar yuz bergan.

Birinchi axborot inqilobi yozuvning kashf

etilishi bilan bog'liq. Yozuv insoniyatga bilimlarni to'plash va uni avlodlarga uzatish imkonini berdi.

O'z yozuviga ega bo'lgan sivilizatsiyalar boshqalariga nisbatan yuqori iqtisodiy va madaniy darajaga erishganligi ma'lum. Bunga misol qilib, Qadimgi Misr, Ikki daryo oralig'i davlatlari, Xitoy kabilarni keltirish mumkin. Bu borada piktografik va ierografik yozuvdan alfavitli yozuvga o'tish alohida ahamiyatga ega bo'ldi.

Ikkinchi axborot inqilobi (XVI asr o'rtalari) – kitob bosishning ixtiro qilinishi bilan bog'liq. Bu hodisa axborotlarni saqlabgina qolmay, ularni ommaga yoyish imkoniyatini yaratdi. Savodxonlik alohida tabaqalar doirasidan chiqib, ommaviy tusga kirdi. Bular ilmiy texnika rivojlanish jarayonini tezlashtirdi. Kitoblar bilimlarning alohida mamlakat chegarasidan chiqib, umuminsoniy sivilizatsiya yaratilish jarayoniga turtki bo'ldi.

Uchinchi axborot inqilobi (XIX asr oxiri) elektrni ixtiro etilganligi bilan bog'liq bo'lib, bu ixtiro natijasida telegraf, telefon va radio paydo bo'ldi va rivojlandi.

To'rtinchi axborot inqilobi (XX asrning 70 yillari) mikroprotssessor ixtiro qilinishi va shaxsiy kompyuterlarning paydo bo'lishi bilan bog'liq.

Axborot inqilobi bosqichlari internet paydo bo'lishi va rivojlanishi bilan yangi bosqichga ko'tarildi deb aytsak xato bo'lmaydi. Mobil aloqa va internet xizmatlarini rivojlanishi axborotlashgan jamiyatni shakllanishi va rivojlanishi, hamda elektron hukumatni qurishga poydevor yaratib berdi.

Keyingi yillarda uyali aloqa xizmatlari bozori ham tez rivojlanib, uyali aloqa abonentlarining soni 2016 yil holatiga ko'ra, 22,9 mln.taga yetdi, asosiy telefonlar 28,2 mingtaga oshdi. Internet

xizmatlari xam mos ravishda kengayib bormoqda.

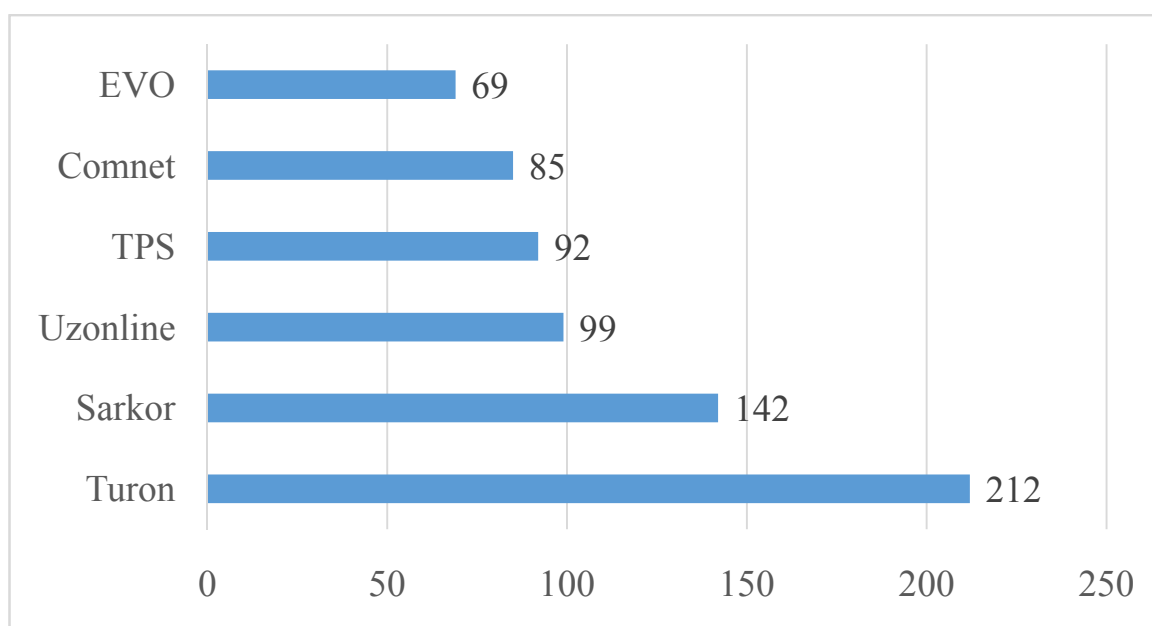
Tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, 2016 yilga kelib respublikada ma'lumotlar uzatish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish quyidagilarni tashkil etadi:

- Internetdan foydalanuvchilar soni 13 mln. dan oshdi.
- Ma'lumotlar uzatish tarmog'iga ulanish xizmatini ko'rsatuvchi xo'jalik sub'ektlari soni 2056 taga etdi.
- «UZ» domen zonasida ikkinchi darajali domenlarni ro'yxatdan o'tkazuvchi tashkilotlar soni 7 ta, ro'yxatga olingan milliy domenlarning soni 30.8 mingtadan oshdi.

O'zbekistonning asosiy telekommunikatsiya xizmatlari bozordagi raqobat MDHga kiruvchi boshqa mamlakatlardagiga qaraganda sekin rivojlanmoqda. O'zbekiston uyali aloqa bozorida tarmoqning birlashish va kichik operatorlarni siqib chiqarish jarayoni kuzatilmoqda. 2015 yildan bugungi kungacha UMS kompaniyasining bozor ulushi 23,37% foizga, Bilayn kompaniyasini 35,56% bo'lsa, Uzmobil kompaniyasining ulushi 4% ga uyali aloqa boshqa operatorlarining ulushi 15% kamaydi.

Milliy Internet tarmog'idan foydalanuvchilarning xalqaro axborot tarmoqlaridan, jumladan, Internetdan foydalana olishini ta'minlash maqsadida, yo'ldoshli va yerdagi raqamli kanallar yordamida bevosita aloqa tashkil qilingan. Internet tarmog'iga ulanishni ta'minlaydigan xalqaro kanallarning o'tkazish qobiliyati 2016 yilga kelib 2048 Mbit/s tashkil etdi.

Mamlakatimizda internet provayderlari reytingi quyidagi rasmda keltirilgan[2]:

1-rasm. O'zbekistonda internet provayderlari reytingi

Kompaniyalar orasida raqobat bo'yicha eng ustuni Turon telekom ekanligi ma'lum bo'ldi. Internet provayderlari taqdim etayotgan xizmatlarning raqobat afzalliklarini aniqlash uchun ushbu xizmatlarni solishtirma tahlilini amalga oshiramiz. Internetdan foydalanuvchilarning umumiy yoshi 18 yoshdan 60 yoshgacha, O'zbekiston hududida internetdan foydalanuvchilar soni – 13 mln. kishi. 2% xatolik, 95,4% ehtimollik bilan 1625 kishi orasida tanlov o'tkazildi.

Internet provayderlari tomonidan taqdim etilayotgan xizmat turlarini ikki asosiy turga ajratish mumkin:

- ADSL orqali taqdim etilayotgan internet
- Optik aloqa liniyalari orqali taqdim etilayotgan internet

O'tkazilgan so'rov natijasiga ko'ra 70% so'rov

o'tkazilgan aholi ADSLdan foydalanishni ma'qul ko'radi. Buning asosiy sababi, xali ko'p joylarda optik aloqa liniyalari o'tkazilmaganligidir.

SHu bilan birga tahlillar shuni ko'rsatadiki, internet xizmatlarining raqobat afzalliklari orasidagi asosiy omillarga quyidagilar kiradi:

- Taqdim etilayotgan xizmatlarning sifati
- Xizmatlarning Respublika bo'yicha taqdim etilish hududlari
- Taqdim etilayotgan xizmatlarning narxlari
- Servis xizmatlari

So'rov o'tkazilishi natijasiga ko'ra 53,5% so'rovda ishtirok etgan abonentlar taqdim etilayotgan xizmat turlaridan qoniqmaganlar.

Internet xizmatlari sifatini baholash natijalari bo'yicha o'tkazilgan so'rovnoma natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan:

Jadval 1

Taqdim etilayotgan internet xizmatlari sifatini baxolash,%

Baxolash	«Komnet»	«TPS»	«Uzonlayn»	«Sarkor»	«Turon»
Qoniqarsiz	39,1	11,1	7,1	3,3	6,7
Qoniqarli	30,0	35,4	22,5	55,4	48,8
yaxshi	24,6	37,2	43,8	34,0	27,2
zo'r	6,3	16,3	26,6	7,3	17,3
Umumiy foiz	100	100	100	100	100

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, so'rovo'tkazilgan abonentlarning 57%i internet provayderlar

tomonidan amalga oshirilayotgan aksiya reklamalariga umuman e'tibor bermaydilar.

Manba va adaboyotlar:

1. X.A.Muxitdinov. O'zbekistonda infokommunikatsiya xizmatlarining moliyaviy iqtisodiy samaradorligini oshirish muammolari.T.: "Akademiya" 2007.

2. <http://sputniknews-uz.com>

ИҚТИСОДИЁТ ВА ТАЪЛИМ

Босишга рухсат этилди 27.04.2017 й.
Бичими 60x90 1/16.
Шартли босма табағи 13,1
Адади 100 нусха

«IMPRESS MEDIA» МЧЖ босмахонасида офсет қоғози ва усулида чоп этилди.
Манзил: Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Қушбеги, 6

Таҳририят манзили:
100003, Тошкент ш., Ўзбекистон шоҳ кўчаси 49,
Телефонлар (99871)239-29-65, 239-28-97